

نافذ بی جایگزین بوده است.

در این دامنه تفسیری و برد ارتباطی، «خبر» صرفاً اطلاع‌رسانی یک «رخداد تازه» تلقی نمی‌شود، هر چند که برای رسانه‌های مجهز و بر خط امروز، سرعت در بازتاب تازگی «خبر» هم، خود یکی از هدف‌ها و معیارهای اصلی موفقیت و کارآمدیست. با این همه در تعبیر و تفسیر جامع‌تری که هم اکنون از «خبر» جاری و مورد عمل است دامنه درک و انتظار خیلی گسترده‌تر و بسط یافته‌تری از صرف تیرهای «یک رویداد» مورد نظر و جستجوی رسانه‌هاست. علاوه بر آن «نو و تازه بودن خبر»، هم معنای عرفی خود را دارد و هم معنای خاص تراکتشافی خود را. این یعنی «تازگی» وابسته به موضوع است، وابسته به شخص است و وابسته به شرایط و فرصت‌های دسترسی است.

با این مقدمه و با این فرض‌ها، «خبر» ماده اولیه همه چیز و «محتوای داده‌ای» همه مضامین ادراکی، انتقالی و فرهنگی امروز ماست. برای همین است که هم امروز به هر سوی که بنگری گویی فقط «خبر» و «خبرها» هستند که ما را احاطه کرده و در بر گرفته‌اند، یکدیگر کرده‌اند. گویی این فقط «خبر» است که هم انگیزه و هم مقوم و هم علت و هم معلول همه چیزها و داشته‌های جمعی و فردی ماست، این فقط خبر است که هدف، آرمان و آرزوی زندگی همه ماست و این فقط خبر است که در صحنه حیات و هستی جاری بشر، زنده و مواج و در گذراست! همه عرصه حیات، یک خبر است، همه گیتی هم خود یک خبر است، «بود و نبود» هم خود یک خبر است، همه تاریخ و سرگذشت دیروز و امروز و فردای ما هم خود یک خبر است، نوشتن و دیدن و خوردن و خفتن و خواندن و همه این نوشته هم خود یک خبر است!

در چنین تفسیر و تلقی وسیعی، «خبر» در واقع همه محتواهای ارتباطی ما را در بر می‌گیرد و تنها چیزی که آن‌ها را از هم تفکیک و مجزا می‌کند دسته‌بندی‌های متناظر مخاطبین متفاوت است. این یعنی اگر «خبر» به فراخور احوال و نیاز مخاطب کودک، نوجوان، بزرگسال، زن، مرد، مصرف کننده، تولید کننده، ورزشکار، ورزش دوست، هنرمند، هنر دوست، ادیب، فرهیخته، دانشمند، دانش بزرگسال، فیزیک‌دان، ریاضی‌دان، کارمند، معلم، کارگر، کشاورز، بیمار، ثروتمند، فقیر، توسعه یافته، عقب افتاده، کامیاب، ناکام، دانا، عامی و غیر آن فراهم آمده یا فراهم می‌آید فقط به اعتبار این مبنای قیاس است که جنس و محتوا و طعم و رنگ و بو و جزئیات و دقایق و جهت‌گیری و منطق و ظرافت و طول و تفصیل و سطح و عمق متفاوت می‌شود. با این اوصاف، هیچ اغراق آمیز نیست اگر بگوییم که هم اکنون ما در اقیانوسی با نام «خبر» زندگی می‌کنیم و در واقع فقط خبر است که واقعیت دارد! همه داشته‌ها و داده‌های

خبر و دنیای خبر

«خبرنامه انجمن ریاضی ایران» در کجای دنیای بزرگ رسانه‌های علمی خبری قرار دارد؟

مسعود آری‌نژاد*

اشاره: «خبرنامه انجمن» در سمت و سویی از تعهدات و مسئولیت‌های یک «رسانه» علمی - خبری حرکت می‌کند. این یعنی قرار بر این است و تلاش می‌شود تا «خبرنامه» به تدریج به یک «رسانه خبری صاحب ایده و روزآمد» برای بازتاب رخدادها، تحولات و مسئله‌های ریاضیات ایران و جهان بدل شود و این البته راهی سخت، طولانی و پُرفراز و نشیب است. حال پرسش این است که آیا پیش‌تر، تلقی و انتظارات هوشیارانه و خلاق و به روزی، از «خبر و خبر علمی» و «رسانه و رسانه علمی» در نزد جامعه دانشور مخاطب، یعنی جامعه ریاضی کشور، مفروض و پذیرفته شده است تا متقابلاً برای ادای سهم هزینه همراهی‌های متنوع و مورد انتظار از خود، آماده و حتی پیشقدم باشد.

این سخن با مقدمه نسبتاً مفصلی درباره مضمون نسبتاً پیچیده‌ای با نام «خبر» آغاز می‌شود تا هم تمهیدی برای دعوت و شرح انتظار پیش‌گفته باشد و هم در عین حال پاسخی برای نوعی از پرسش‌ها و مطالبه‌جویی‌های بجا و نابجایی که گاه‌به‌گاهی درباره فلسفه کار و کارآمدی‌های خبرنامه مطرح می‌شود و خوب نیست که سفره تخیل‌ها و پندارهای شدنی و ناشدنی آن پنهان بماند.

مطلع سخن

یکی از مهم‌ترین اجزاء زندگی در دنیای امروز «خبر» است. پهنه وسیعی از دایره دریافت‌های متعارف ادراکی، شناختی، ارتباطی و سازگاری‌های محیطی مورد نیاز یا رودرروی ما از جنس «خبر» یا فراورده‌ها و برساخته‌های بسیار متنوع «خبر» است. کافی است به شبکه‌های خبری پر مخاطب جهان توجه کنید تا دامنه وسیع کارکرد و بُرد مضمونی «خبر» را که در نگاه نخست، بسیار محدود به نظر می‌رسد دریابید. چنان پوشش کاملی تقریباً از همه چیز زندگی و فرهنگ و تاریخ و هنر و همه داشته‌های معنایی بشر در دامنه و در تیررس «خبر»، «خبر رسانی»، «گزارش خبری»، «تفسیر خبری»، «مستند خبری»، «مصاحبه خبری»، «خبر علمی»، «خبر هنری»، «خبر اجتماعی»، «خبر سیاسی»، «طنز خبری» و مانند آن قرار دارند که گویی همه چیز زندگی امروز از جنس «خبر» و میوه‌های خبر است و گویی همیشه هم چنین بوده و چنین است و فقط ضعف فن‌آوری‌های ارتباطی مانع همه‌گیری و احاطه این معنای استیلاگر

مسابقه‌ها، جوایز، سیاست‌گذاری‌ها، شرح حال‌ها، تجربه‌ها، دستاوردها و بسیاری دیگر.

سخن پسین و واپسین!

من این مقدمه نسبتاً مفصل را مبنا قرار می‌دهم تا پرسش یا گلایه‌ای را که یکی از همکاران جوان در جلسه مجمع عمومی انجمن در جریان کنفرانس سالانه ریاضی دانشگاه خوارزمی (تابستان ۹۵) مطرح کرد پاسخ گویم. آن سخن به نقل دقیق چنین بود «وقتی خبرنامه گاهی با چند ماه تأخیر به دست من می‌رسد به چه درد من می‌خورد؟!». این پرسش، دو محور دارد یکی تأخیر در انتشار منظم خبرنامه و دیگری جستجو و تأملی در معنی واژه «درد» و تعبیر «به درد خوردن خبرنامه». نمی‌توان کتمان کرد که خبرنامه گاهی با چند ماه تأخیر منتشر می‌شود اما چرا؟ دلیل اصلی آن خیلی ساده و پوست‌کنده از این قرار است که محتوای مکتوب، در حد لازم و کافی به خبرنامه نمی‌رسد! اهالی جامعه علمی و به ویژه جامعه ریاضی ما چندان اهل نوشتن به زبان ملی و درباره مسئله‌های ملی و حتی فراملی نیستند یعنی حوصله ندارند و گویی معتقد هم نیستند که تعهد و مسئولیتی برای ثبت و تحلیل اخبار، مسئله‌ها و تجربه‌های علمی خود و جهان پیرامون خود دارند آن هم وقتی که قرار باشد نوشته آن‌ها در نشریه‌ای منتشر گردد که در حساب و کتاب رسمی و اداری حرفه دانشگاهی، عایدی و امتیازی از زحمت انجام آن به دست نیاید!؟

واضح است که در حله اول «خبرنامه» باید به نحوی بازتاب مسائل متنوع یک فصل جامعه علمی ایران باشد، نیز معلوم است که انجمن و خبرنامه، خبرنگار و کارگزارانی برای پیگیری و تهیه مطالب مورد نظر خود ندارند پس برای ما در خبرنامه اغلب چاره‌ای جز آن نیست که دل از امید پیشقدمی افراد برکنیم و منتظر نماییم و خود فعالانه به دنبال تهیه خبر و گزارش از فعالیت‌های علمی جامعه ریاضی کشور باشیم. برای این کار لازم است تا به نحوی در جریان اخبار عمده پیرامونی باشیم و به موقع، گزارش و شرح و تفصیل چنین وقایعی را از مسئولین هر یک درخواست کنیم و آن قدر هم پیگیر و صبور باشیم تا بالاخره مطلبی به دفتر خبرنامه برسد! تقریباً تمام محتوای خبری و گزارشی خبرنامه از جامعه ریاضی کشور با چنین رویکردهای زمان‌گیر و حوصله‌بری فراهم می‌آید. متأسفانه همکاری فعالی با تلاش‌های فرهنگ‌ساز خبرنامه نمی‌شود و اهمیت فوق‌العاده ثبت و ضبط و انعکاس فعالیت‌های علمی برای تجربه‌اندوزی‌های ملی و تاریخی، مورد اعتنای چندانی نیست.

خبرنامه یک نشریه فصلی است (یک شماره برای هر فصل) که در حله نخست موظف به انعکاس اخبار و گزارش‌های فصل نظیر خود از دامنه وسیع فعالیت‌های جامعه ریاضی کشور است بنابراین

معنایی امروز بخشی از «خبر» و اخبار امروز هستند، همه داشته‌ها و داده‌های دیروز هم بخشی از دامنه وسعت اطلاق معنایی «کشف خبر» برای اطلاع‌رسانی امروز هستند. «تاریخ» بخشی از خبر و «آینده» هم بخش دیگری از خبر است چنانچه همه چند و چون و ماجراهای زندگی «امروز» هم بخش مکمل ماجراهای بزرگ و پرتفصیل این خبر است.

همه مضمون و محتوای یک کشف یا اختراع تازه و حتی کهنه، یک تصادف، یک جنگ یا صلح، یک پیمان یا جدایی، یک ولادت یا مرگ، یک مهاجرت یا تبعید، یک تلخی یا شیرینی، یک پیروزی یا شکست، یک تصویر یا خاطره و خلاصه همه چیز و همه چیز دنیای محسوس و نامحسوس پیرامون ما صورت‌بندی روشنی در قالب خبری و رسانه‌ای دارد آن قدر که احاطه و استیلای «خبر» گریزناپذیر و چاره‌ناپذیر است و در واقع «خبر» وجهی از ماهیت و سرشت زندگی و حیات عصر کنونی ماست. در واقع «خبر» تمام معنی و مفهوم قابل انتقال و مورد انتظار از معاشرت‌های لاجرم اجتماعی و تاریخی ماست، این یعنی «خبر» جنس و ماهیت و محتوای مبادله‌ای همه چیز است و همه جا را پر کرده است آن قدر که گویی هیچ چیز دیگری در کار و درگیر ساخت و ساز عالم و آدم و تاریخ و جهان و هستی و زندگی هرگز نبوده و نیست. «خبر» سرچشمه و ماده اولیه همه چیز است و مادر همه محصولات متنوع فکری و فرهنگی دیگر. برای همین هم شبکه‌ها و رسانه‌های خبری موجود همه عرصه‌های ممکن زندگی را در دامنه فعالیت خود دارند و چیزی را بی‌انتساب نشانه‌های پیدا و پنهان خود باقی نمی‌گذارند. در این میدان، شبکه‌های غیرخبری، فقط دامنه خبری و رسانه‌ای خود را محدود ساخته‌اند تا بر نقطه و انواع معینی از خبر یا مخاطب تمرکز و توجه کنند!

یک جمع بندی کوتاه

در این میدان وسیع و گستره عریض مورد انتظار از «خبر» و کار رسانه‌ای، «خبرنامه انجمن ریاضی ایران» در تکاپوی فعالیت و تمرکز بر حوزه خاصی با نام ریاضیات است و امید دارد تا با همکاری هر چه بهتری از جانب جامعه علمی تمام آن چه از معنی و کارکرد ملی و جهانی «خبر» که در دامنه این عنوان تخصصی می‌گنجد در چارچوب این نشریه در دسترس قرار دهد. خبرنامه می‌کوشد تا کارایی‌های ارتباطی خود را به عنوان یکی از اصلی‌ترین هدف‌ها گسترش دهد و به علاوه وجود و حضورش را به عنوان یک رسانه خبری، ضروری و جایگزین ناپذیر سازد. با چنین رویکردی از درک جامعیت خبر و رسانه علمی خبری باید گفت که «همه چیز ریاضیات ایران و جهان» در چشم‌انداز فعالیت‌های رسانه‌ای خبرنامه می‌گنجد، «همه چیزهایی» از انواع: رویدادها، همایش‌ها،

ساده‌ای نیست و چنانچه پیداست در این مسیر، خبرنامه به رغم توفیق‌های فراوان در محتوای انتشار یافته‌اش ضعف‌های بارزی هم دارد. در این نقطه از سخن، خوب است این نکته هم برای همه تصریح شود که همه ضعف‌ها و قوت‌های خبرنامه، آینه‌ای از ضعف‌های و قوت‌های همین جامعه علمی است پس برای رفع هر انتقاد واردی باید بیش از هر چیز آستین‌ها را بالا زد و کاری از این نوع انجام داد تا عیاری از آرزوها هم به دست آید!

به درد خوردن!؟

واژه کلیدی «درد» همیشه گویایی خاصی دارد که نیازمند شرح مناسب خود است. یک مسئله مهم برای رسیدن به درک و انتظار معقول رو به تعالی و تکاملی از «خبرنامه» و «کارآمدی» و به «درد خوردنش» این است که بپذیریم «خبرنامه یک بولتن خبری نیست» یعنی قرار نیست و اصولاً امکان‌پذیر هم نیست که در دنیای ارتباط‌های آنی امروز «خبرنامه» اخبار ابتدایی و تازه‌ای درباره وقایع مهم ریاضیات ایران و جهان منتشر کند. با این مقدمه باید پرسید که پس حد و دامنه انتظار خبری از خبرنامه چیست؟ پاسخ این است که وظیفه خبرنامه در حله نخست «پرداختن به اخبار» است یعنی شرح و بسط و بررسی و تحلیل خبرهای مورد انتظاری که به نحوی به ریاضیات ایران و جهان مرتبطند، آن هم در دامنه وسیع و گسترده‌ای از درک و تلقی «خبر» که شرح مفصل آن در مطلع این نوشته آمد. واقعیت آن است که خبرنامه خیلی هدفدار و هوشیارانه در مسیر چنین رویکردی با تمام هم و غم و امکانات خیلی محدود خود گام می‌نهد و به ویژه در تلاش است که به قدر استطاعت، به مسئله‌های اصلی این جامعه علمی بپردازد. حال اگر این معانی در محتوای خبرنامه به خوبی جستجو شوند «کارآمدی» و «به درد خوردنش» تردیدپذیر نیست. گفتنی هم نیست که هر کسی به قدر استطاعت خویش در نقطه ثقل فهم یا مکاشفه یک مسئله موجود یا ممکن فرار می‌گیرد، قبل از هر قضاوتی، این هم نکته قابل تأملی است.

خبرنامه به قدر دست‌هایی که استمداد مساعدتش را بپذیرند میدان روشنی برای گفتگو درباره «همه چیز» این جامعه علمی از دردها و مسئله‌ها تا تجربه‌ها و دستاوردهای آن است. گلایه‌مندان با دقت بیشتری اوراق این دفترهای به رنج و شور و عشق گرد آمده را تورق کنند تا شاید در میان برگ‌های آن ریاضیات را نه تنها به عنوان محوری برای گفتگو درباره حرفه و مشغله روزمره مشترکی، که در عین حال مبنایی برای برخی از آرمان‌های علمی و انسانی و اندیشگی نیز بیابند.

طبیعی است که انتشار هر شماره پس از اتمام فصل و دریافت اخبار و گزارش‌های مربوط به آن فصل و پس از آن تدوین و تکمیل و ویرایش و طی مراحل فنی (معمولاً طولانی) چاپ، منتشر شود (با یک فصل تأخیر طبیعی، یعنی به طور مثال انتشار شماره بهار تا پایان تابستان). با این همه اغلب، این فرصت طبیعی یعنی با یک فصل تأخیر، برای تدارک اخبار و گزارش فعالیت‌های جامعه ریاضی ما کافی نیست! البته در همین اثنا هیأت تحریریه به صورت فعالانه‌ای در تدارک تهیه مطالب عمومی متنوعی هستند تا هم هدف‌گذاری انتظار خود و مخاطبین خود از خبرنامه را به عنوان «یک رسانه علمی خبری جامع و فرهنگ ساز» ادا کنند و هم این امکان را فراهم آورند که در کنار مطالب و گزارش‌های فصلی زمان‌دار و محلی و منطقه‌ای، مجموعه‌ای خوب و خواندنی درباره دنیای ریاضیات ایران و جهان عرضه کنند.

مشکل مهم‌تر بعدی این است که در جامعه علمی ما تهیه و تدارک چنین مطالبی هم اغلب کار بسیار سخت و مشکلی است. این یعنی پیدا کردن کسانی که با شایستگی و عشق و علاقه داوطلب همکاری افتخاری با یک نشریه علمی عمومی باشند اغلب خیلی سخت است. دلیل اصلی آن هم بی‌پرده احتمالاً این است که دانشوران ما فرصت و علاقه آن را ندارند که جز برای آجر و امتیاز روشن و تعریف شده‌ای کاری انجام دهند در نتیجه از عهده انجام چنین خدماتی نیز بر نمی‌آیند. از این رو کسانی که می‌توانند به زبان روانی مسئله‌ای علمی را شرح و بسط دهند یا ترجمه یا ویرایش علمی آبرومندی را انجام دهند بسیار کم هستند و این از ضعف‌های بارز و بحرانی جامعه علمی ماست. علاوه بر آن ما در تعیین و تشخیص اصالت مطالبی که منتشر می‌کنیم بسیار سخت‌گیر هستیم، بسیار سعی می‌کنیم که محتوای مورد نظر را با انشای نسبتاً پخته و فاخری عرضه کنیم و همه این‌ها کار را بسیار سخت‌تر و وقت‌گیرتر هم می‌سازد.

از دیدگاه هیأت تحریریه، خبرنامه باید درباره تنوع فراوان موضوع‌ها و مسئله‌های ملی یا جهانی مورد علاقه جامعه ریاضی همواره نوشته‌هایی داشته باشد مثلاً گزارش‌هایی از سفرهای علمی تحقیقاتی، گزارش‌هایی از برنامه‌های موفق علمی انجام گرفته در بخش‌های ریاضی دانشگاه‌های ایران و جهان مانند سخنرانی‌ها یا گردهمایی‌هایی متنوع، معرفی و شرح و تحلیل تجربه‌های علمی موفق ملی و فراملی مثل مقاله‌های ممتاز انتشار یافته، کتاب‌های خوب و جایزه‌های علمی. در عین حال خبرنامه باید گاه به گاهی حاوی مقاله‌های توصیفی و عمومی مناسبی (تألیفی یا ترجمه‌ای) درباره ریاضیات نیز باشد.

با همه این تصویرهای مطلوب آرزومندانه و مصمم بودن هیأت تحریریه، به ثمر رساندن هر یک از این ردیف‌ها، اغلب کار اصلاً